



Силабус
навчальної дисципліни
Історія Стародавнього світу
2025-2026 навчальний рік

Освітня програма: «Історія»

Спеціальність: В9 Історія та археологія

Галузь знань: В Культура, мистецтво та гуманітарні науки

Рівень вищої освіти: перший рівень вищої освіти

Викладач (і)	Антошак Марина Миколаївна
Посилання на сайт	http://bdpu.org/opp/
Контактний тел.	0964137992
E-mail викладача:	mberezhna1966@ukr.net
Графік консультацій	П'ятниця, 11.10-12.50

Обсяг курсу на поточний навчальний рік:

Кількість кредитів/ годин	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота	звітність
8/240	30	28	182	іспит

Семестр: осінній

Мова навчання: українська

Ключові слова: первісне суспільство, антропогенез, архантропи, палеоантропи, неоантропи, соціогенез, ранньопервісна та пізньопервісна родова община, відтворююча та привласнювальна форми господарювання, матріархат, патріархат, політеїзм, моногамія, полігамія, стратифіковане суспільство, держава, східна деспотія, цивілізація, архаїка, полісна система, колонізація, елліністичний світ, республіканський лад, імперія.

Мета та предмет курсу: комплексна реконструкція історії Стародавнього Сходу та цивілізацій стародавніх Греції та Риму на основі історичних джерел; засвоєння студентами закономірностей становлення та розвитку первісного суспільства та Стародавніх держав; опанування системою знань з даного предмета, на основі історичних джерел з'ясувати конкретні події та факти для найповнішого відтворення тогочасної «картини світу»; простежити подібні процеси в розвитку цивілізацій Стародавнього Сходу, Стародавніх Греції і Риму та знайти відмінності; усвідомлення місця і ролі давньогрецької та римської цивілізацій у всесвітній історії.

Компетентності та програмні результати навчання:

№ з/п	Програмні компетентності	Компетенції	Результати навчання
1	загальні	Загальнонаукова	
		ЗК 3. Здатність до абстрактного мислення, аналізу і	ПРН 1. Знати найважливіші факти історичного минулого українського народу і історії людства загалом, а також мати

		<p>синтезу.</p> <p>ЗК 4. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.</p>	<p>більш глибокі знання про певний історичний період або проблему.</p> <p>ПРН 8. Брати участь у плануванні та виконанні наукових досліджень у сфері історії, презентувати результати досліджень, аргументувати висновки.</p>
2	Фахові	<p>ФК 1. Усвідомлення взаємозв'язку між фактами, подіями, явищами і процесами в минулому та сучасності.</p>	<p>ПРН 3. Знати основні підходи до вивчення вітчизняної та світової історії, принципи і методи історичного пізнання, основні типи і види історичних джерел.</p> <p>ПРН 11. Здійснювати аналіз ситуацій з урахуванням історичного контексту та/або історичних передумов.</p>
		<p>ФК 4. Здатність використовувати у професійній діяльності наукові праці та інформаційно-довідкові видання (бібліографічні довідники, путівники до архівних фондів, архівні описи тощо), сучасні інформаційно-пошукові системи.</p>	<p>ПРН 10. Застосовувати сучасні методики у процесі популяризації історії та археології, а також здійсненні різних видів педагогічної діяльності.</p> <p>ПРН 14. Вміти акумулювати та поширювати кращий досвід професійної діяльності, інтегрувати досягнення інших наук для вирішення актуальних проблем історії та археології</p>

Зміст курсу:

Змістовий модуль 1. Загальні відомості з історії первісного суспільства. Становлення людського суспільства.

Тема 1. Вступ до курсу. Специфіка курсу та місце історії первісного суспільства в загальній історії людства. Хронологія та періодизація курсу. Джерела вивчення первісного суспільства. Історія вивчення первісного суспільства.

Тема 2. Проблема антропогенеза. Найдавніші гомініди (архантропи).

Тема 3. Давні гомініди (палеоантропи або неандертальці). Виникнення мислення, мови та ідеологічних уявлень.

Змістовий модуль 2. Розвиток первісного суспільства. Розклад і занепад первісного суспільства.

Тема 4. Неантроп. Расогенез.

Тема 5. Виникнення людського суспільства (праобщина). Ранньопервісна та пізньопервісна родова община.

Тема 6. Розвиток відтворюючих форм господарства. Перехід від родо-племінного ладу до стратифікованих суспільств.

Тема 7. Первісні суспільства та цивілізації. Релігія та культура.

Змістовний модуль 3. Вступ до історії Стародавнього Сходу.

Тема 8. Стародавній світ як навчальна дисципліна.

Тема 9. Держава та особливості її формування

Змістовний модуль 4. Історія Стародавнього Єгипту та Стародавньої Передньої Азії.

Тема 10. Історія Стародавнього Єгипту.

Тема 11. Історія Стародавньої Передньої Азії.

Змістовний модуль 5. Країни Далекого Сходу та Південної Азії.

Тема 12. Іран та Середня Азія в давнину.

Тема 13. Південна Азія в давнину

Змістовний модуль 6. Країни Східної та Південно-Східної Азії в давнину.

Тема 14. Стародавній Китай.

Тема 15. Країни Далекого Сходу та Південно-Східної Азії.

Змістовний модуль 7. Найдавніша історія Греції

Тема 16. Цивілізація Мінойського Криту.

Тема 17. Ахейська Греція у II тис. до н.е. Мікенська цивілізація.

Тема 18. Гомерівський період в історії Греції.

Тема 19. Архаїчна Греція.

Змістовний модуль 8. Греція класичної доби

Тема 20. Греція V ст. до н.е.: політичні та соціально-економічні зрушення.

Тема 21. Греція в п. п. IV ст. до н.е. Криза полісної системи.

Тема 22. Македонія, Велика Греція та Причорномор'я в класичну добу.

Тема 23. Культура Греції класичного періоду.

Змістовний модуль 9. Елліністичні суспільства та держави. Завоювання їх Римом (кінець IV – I ст. до н.е.)

Тема 24. Східний похід Олександра Македонського. Держава Олександра.

Тема 25. Розпад світової держави Олександра Македонського. Утворення системи елліністичних держав.

Тема 26. Елліністичний Єгипет. Держава Селевкідів.

Тема 27. Велика Греція в епоху еллінізму. Пергам, Понт та Північне Причорномор'я в епоху еллінізму.

Тема 28. Елліністична культура.

Змістовний модуль 10. Історія Стародавнього Риму

Тема 29. Джерела з історії стародавнього Риму. Природа та населення Стародавньої Італії.

Тема 30. Стародавній період історії Італії.

Змістовний модуль 11. Ранньокласове суспільство в Італії. Завоювання Римом Апеннінського півострова (VI – III ст. до н.е.)

Тема 31. Соціально-економічний та політичний розвиток Італії у VI – III ст. до н.е.

Тема 32. Завоювання Римом Італії та утворення Римсько-італійського союзу (VI – III ст. до н.е.).

Змістовний модуль 12. Рим пізньої республіки.

Тема 33. Боротьба Риму з Карфагеном за панування у Західному Середземномор'ї.

Тема 34. Взаємовідносини Римської республіки з елліністичними державами та народами Середземномор'я у II ст. до н.е.

Тема 35. Економіка та соціальна структура римо-італійського суспільства у II – I ст. до н.е. Соціально-політична боротьба в Римській республіці на рубежі II – I ст. до н.е.

Тема 36. Громадянські війни 80-х рр. до н.е. Диктатура К. Сулли.

Змістовний модуль 13. Криза республіки. Класичне рабство в Італії. Створення Римської середземноморської держави (III – I ст. до н.е.).

Тема 37. Криза республіканського ладу в Римі у 70-50-х рр.. I ст. до н.е.

Тема 38. Громадянські війни 40-30-х рр. I ст. до н. е. Падіння республіканського ладу.

Тема 39. Римська культура III – I ст. до н.е.

Змістовний модуль 14. Рання Римська імперія (30 р. до н.е. – 192 р. н.е.).

Тема 40. Принципат О. Августа. Організація імперії у I ст. н.е.

Тема 41. Римська імперія у II ст. «Золотий вік».

Тема 42. Економіка та соціальні відносини у Римській імперії у I- II ст. н.е.

Тема 43. Виникнення та становлення християнства (I – II ст.).

Тема 44. Культура Середземноморської Римської імперії в I – II ст.

Змістовний модуль 15. Загальна криза за грозою розпаду Римської імперії (III ст. н.е.).

Тема 45. Римська імперія за часів Северів.

Тема 46. Загальна криза та загроза розпаду Римської імперії (235 – 284 рр.).

Змістовний модуль 16. Розклад інститутів античного суспільства та держави. Епоха пізньої Імперії (домінату).

Тема 47. Реформи Діоклетіана та Константина. Встановлення домінанту.

Тема 48. Римське суспільство та держава у IV ст.

Тема 49. Падіння західної Римської імперії.

Тема 50. Культура Римської імперії.

Методи навчання: Студентоцентроване проблемно-орієнтоване навчання проводиться низкою методів. За джерелами передачі й характером сприйняття інформації: словесні (лекція, бесіда-повідомлення, репродуктивна), наочні (демонстрування, самостійне спостереження), практичні (практичні роботи, дослідні роботи). За основними дидактичними завданнями: методи оволодіння знаннями, формування умінь і навичок, застосування отриманих знань, умінь і навичок. За характером пізнавальної діяльності: пояснювально-ілюстративні, репродуктивні, проблемного викладу.

Політика курсу (особливості проведення навчальних занять): постійне використання мапи, писемних джерел, вивчення літературних творів стародавніх авторів, крилатих висловів латинською мовою, порівняння політичної та економічної історії країн Стародавнього Сходу та Стародавніх античних цивілізацій, виокремлення досягнень та історичного значення кожної з них.

Політика відвідування занять є складовою навчального процесу. Передбачається, що студенти відвідають в повному обсязі лекції і практичні заняття з «Історії української культури». Здобувачі інформують викладачку про неможливість відвідати заняття.

Політика академічної доброчесності: передбачається, що при підготовці до практичних занять, роботі з джерелами інформації, будуть відсутні всі види академічного плагіату та здобувачі будуть дотримуватися наукової етики, слідуючи положення Кодексу доброчесності університетської спільноти https://bdpu.org.ua/wp-content/uploads/2025/11/kodeks_dobrochnosti_universytetskoyi_spilnoty_bdpu1.pdf.

Політики використання ШІ, то послуговуючись університетським положенням https://bdpu.org.ua/wp-content/uploads/2025/09/polityka_vykorystannya_shtuchnogo_intelektu_v_osvitnomu_proczesi_berdyanskogo.pdf при підготовці до практичних занять дозволено часткове використання ШІ для структурування матеріалу, підготовки презентацій,

перекладання джерел з інших мов, забороняється копіювання та генерація неправдивих фактів, забороняється використовувати в контрольованому середовищі під час проведення заліку.

Технічне й програмне забезпечення/обладнання, наочність:

1. Навчальна програма з курсу Історії Стародавнього світу.
2. Робоча програма з курсу Історії Стародавнього світу.
3. Теми та рекомендації до семінарських занять.
4. Теми індивідуальних завдань.
5. Завдання для самостійної роботи.
6. Завдання до РКР та ККР.
7. Список рекомендованої літератури.
8. Підручники та посібники в електронному виді.
9. Таблиці та науково-популярні фільми.

Система оцінювання та вимоги:

Педагогічний контроль за навчально-професійною діяльністю студентів здійснюється в таких формах:

- а) поточний контроль відбувається за результатами виконання самостійних робіт (опрацювання літератури та першоджерел, конспектування першоджерел, написання есе, підготовка доповідей, письмові відповіді на проблемні запитання, складання презентацій тощо);
- б) оцінка за іспит виставляється наприкінці семестру на основі підсумкового контролю з урахуванням відвідування занять, виступів на семінарах, якості виконання самостійної навчальної роботи;

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за національною шкалою		Оцінка шкалою ЄКТС
	Для підсумкового семестрового контролю, що включає екзамен, курсову роботу, практику	Для підсумкового семестрового контролю, що включає залік	Для всіх видів підсумкового контролю
90-100	відмінно	зараховано	A (відмінно)
65-89	добре		BC (добре)
50-64	задовільно		DE (задовільно)
35-49	незадовільно	не зараховано	FX (незадовільно) з можливістю повторного складання
1-34	незадовільно		F (незадовільно) з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Засоби діагностики успішності навчання: тестування, індивідуальна робота, виступи на семінарських заняттях, участь у роботі конференцій, самостійна робота, контрольна робота, співбесіда, іспит.

Список рекомендованих джерел:

Основні:

1. Авдієв В.І. Історія Стародавнього Сходу. / Всеволод Ігорович Авдієв. –Харків: BS - Nestor, 2002.- 732 с.
2. Азимов А. Римская империя. Величие и падение Вечного города. / Айзек Азимов. – М.: Центрполиграф., 2004.- 353 с.
3. Балух В.О., Коцур В.П. Історія Стародавнього Риму. / Василь Олексійович Балух, В.П. Коцур. – Чернівці, 2005.- 551 с.
4. Балух В.О. Історія античної цивілізації: У 3-х т. – Т. 1.. Стародавня Греція: Підручник. / Василь Олексійович Балух. – Чернівці: ТОВ «Видавництво « Наші книги», 2007.- 656 с.
5. Балух В. О. Історія античної цивілізації: У 3-х т. - Т.2. Стародавній Рим: Підручник. / Василь Олексійович Балух. - Чернівці: ТОВ «Видавництво «Наші книги», 2008. - 848 с.
6. Балух В. О. Історія античної цивілізації: У 3-х т. - Т.3. Практикум. / Василь Олексійович Балух. - Чернівці: ТОВ Видавництво «Наші книги», 2008. - 544 с.
7. Брестед Д., Тураев Б. История Древнего Египта. / Д. Брестед, Борис Александрович Тураев. - Мн.: Харвест, 2003. – 832 с.
8. Буданова В.П., Токмаков В.Н., Чаплыгина Н.А. Древний Рим. / В.П. Буданова, В.Н. Токмаков, Н.А. Чаплыгина. - М., 2000.- 690 с.
9. Бэшем А. Цивилизация Древней Индии. / Артур Бэшем. – Екатеринбург: У-Фактория, 2007.- 496 с.
10. Бухарин М.Д., Ладынин И.А., Ляпустин Б.С., Немировский А.А. История Древнего Востока. / М.Д. Бухарин, И.А. Ладынин, Б.С. Ляпустин, А.А. Немировский.- М.:Высшая школа, 2009.- 640 с.
11. Вигасин А.А. История Древнего Востока. / Алексей Алексеевич Вигасин.- М.: Дрофа, 2006. - 224 с.
12. Грималь П. Цивилизация древнего Рима. / Пьер Грималь. – Екатеринбург: У-Фактория, 2008.- 512 с.
13. Деопик Д.В. История Древнего Востока / Дега Витальевич Деопик.-М.: Православный Свято-Тихоновский Гуманитарный университет, 2014.- 304 с.
14. Егер О. Древний мир. / Оскар Егер. - М., 2000.- 467 с.
15. Завадський В.М. Історія Стародавнього світу. Навчально-методичний посібник. / В.М. Завадський.- Донецьк, 2011.- 246 с.
16. Кормышева Э. Е. Древний Египет /Элеонора Ефимовна Кормышева. - М.: Весь мир, 2005. - 191 с.
17. Крижанівський О.П. Історія Стародавнього Сходу: Навчальний посібник. – К.: Либідь, 2002.- 590 с.
18. Кузицин В.И. История Древнего Востока. / В.И. Кузицин. - М.: Высшая школа, 2003.- 497 с.
19. Миронов В. Древний Рим. / Владимир Миронов. – М.: Вече, 2007.- 752 с.
20. Шаму Ф. Цивилизация древней Греции. Пер. с фр. Т. Баженовой. / Франсуа Шаму. - М.: АСТ Москва, 2009. - 368 с
21. Шаму Ф. Эллинистическая цивилизация. Пер. с фр. Н. Шевченко / Франсуа Шаму. – Екатеринбург: У-Фактория, 2008.- 480 с.

Додаткові:

1. Адес Г. Египет: история страны / Г. Адес [пер. с англ. О. Чумичевой]. - М.: Эксмо , 2008. - 543 с.
2. Азимов А. Римская республика. От семи царей до республиканского правления. / Айзек Азимов.- М.: Центрполиграф, 2003. - 302с.

3. Васильев Л.С. История Востока: в 2 т. / Леонид Васильев. - М.: Высшая школа, 1994. - Т.1. – 495 с.; Т. 2. – 495 с.
4. Васильев Л. История религий Востока. / Леонид Васильев.- М.: Высшая школа, 1983-368 с.
5. Васильев Л. Культы, религии, традиции в Китае. / Леонид Васильев.- М.: Высшая школа, 2001- 488 с.
6. Вегнер В. Рим: начало, распространение и падение всемирной империи римлян. В 2-х т. / Вильгельм Вегнер. - Минск, 2002. - Т. 1-2.- 1144 с.
7. Востокова Е. Открой для себя Египет / Евгения Востокова. - Ростов н/Д : Феникс, 2006. - 249 с.
8. Головей В.Єгипетські піраміди: мудрість віків / В.Головей // Науковий світ. - 2003. - №1. - С.21-28; №2. - С. 20-26; №3. - С.20-24; - №4. - С. 23-26
9. Головін Ю. Господарське і повсякденне життя Давнього Єгипту. /Ю.Г. Головін // Історія України. - 2007. - №38. - С.20-23
10. Грант М. Цивилизация Древнего Рима. / Майкл Грант - М., 2003.- 400 с.
11. Дэвид, Р. Древний Египет: энцикл. справ. [пер. с англ.] / Р. Дэвид. - М.: Вече, 2008. - 462 с.
12. Древний Рим. Сост. Ф.Конта /Пер. с итал. Г. А. Харитоновой, Э. И. Мотылевой - М., 2003. – 215 с.
13. Егер О. Древний мир. Перевод Л. К. Полевого / Оскар Егер.- М., 2005.- 1221 с.
14. Египетская мифология : Энциклопедия / Пер. с англ. Д. Воронина. - М.: ЭКСМО, 2004. - 592 с.
15. Елисеефф В., Елисеефф Д. Цивилизация классического Китая. – Екатеринбург: У-Фактория, 2007. - 640 с.
16. Елисеефф В., Елисеефф Д. Японская цивилизация. – Екатеринбург: У-Фактория, 2005. – 528 с.
17. Зайцев Ю. Мифы Древней Греции. / Юрий Зайцев.- М.: Белый город.- 2008, 145 с.
18. Колісниченко А.І. Історія держави і політико-правових вчень Стародавньої Греції та Риму. / Анатолій Іванович Колісниченко.- К., 2002.- 270 с.
19. Кравчук А. Галерея римских императоров. / А.Кравчук. - Принципат. Издательство: АСТ, 2010. - 512 с.
20. Кузищин В.И. История Древнего Востока. Учебное пособие. / В.И. Кузищин. - М.: Издательский центр «Академия», 2012.- 384 с.
21. Кун Н.А. Легенды и мифы Древней Греции. / Н.А. Кун.- Мн.: Народная аскета, 2005, 464 с.
22. Любкер Ф. Реальный словарь классических древностей: В 3-х т./ Фридрих Любкер. - М., 2003. - 12220 с.
23. Майоров Н.И. Введение в историю Древнего Востока. / Н.И. Майоров Н.И.- Томск, 2003.- 152 с.
24. Мышуста С.В. Древний Египет: женщины-фараоны / Светлана Витальевна Мышуста. - Ростов н/Д : Феникс, 2006. - 317 с.
25. Монтэ П.. Египет Рамсесов: Повседневная жизнь египтян во времена великих фараонов / Пьер Монтэ, пер. с фр. Ф. Л. Мендельсона. - Смоленск: Русич, 2002. - 415 с.
26. Мякин Т.Г. История Древней Греции и Древнего Рима. / Т.Г. Мякин. - Новосибирск: Новосибирский ГУ, 2005.- 130 с.
27. Немировский Н.А. История древнего мира. Восток, Греция, Рим. / Н.А. Немировский.- М., 2010.- 149 с.
28. Постернак А. История Древней Греции и Древнего Рима. Учебное пособие. / Андрей

- Постернак.- М., 2008.- 780 с.
29. Редер Д.Г., Черкасова Е.А., История Древнего мира. Ч. 1-2. / Д.Г. Редер, Е.А. Черкасова.- М.: Высшая школа, 1985.- 485 с.
 30. Рыжов К. Все монархи мира. Греция, Рим, Византия. / К. Рыжов.- М.: Вече.- 2000.- 419 с.
 31. Робер Ж.. Рождение роскоши. Древний Рим в погоне за модой. / Жан-Ноель Робер. - М., 2004.- 400 с.
 32. Ситник О. Культурна антропологія: походження людини і суспільства. Посібник для студентів. – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2012. – 180 с.
 33. Тищик Б.Й.: Історія держави і права країн Стародавнього світу: Навч. посібник. / Б.Й. Тищик. — Львів: Світ, 2001. — 384 с.
 34. Тилдесли Д. Египет. Возвращение утерянной цивилизации / Д. Тилдесли, пер. с англ. М. Павлова. - М.: СТОЛИЦА-ПРИНТ, 2007. - 320 с.
 35. Ударцев С.Ф. История политических и правовых учений (Древний Восток). / С.Ф. Ударцев.- Спб.: Издательский дом Государственного университета, 2007.- 664 с.
 36. Федорова Е.В. Императорский Рим в лицах. / Е.В. Федорова.- Ростов-на-Дону: Феникс, 1998. - 352 с.
 37. Штоль Г.В. История Древней Греции в биографиях. / Г.В. Штоль.- М.: Русич.- 2003.- 528 с.